

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14688427>

QANDLI DIABET BILAN KASALLANGAN BEMORLADAGI NEFROPATIK O'ZGARISHLAR

Ilmiy rahbar: **Daminov Abdurasul Taxirovich**

Samarqand davlat tibbiyot universiteti endokrinologiya kafedrası assistenti

¹ **Bekmuhammadiyev Oybek**

² **Sattarov Orzubek**

³ **Odilov Nurbek**

⁴ **Pardayev Davlatbek**

⁵ **Ismatov Shoxrux**

¹⁻⁵ Samarqand davlat tibbiyot universiteti davolash fakulteti 410-guruh talabalari

Annotatsiya.

Ushbu maqolada qandli diabet bilan kasallangan bemorlarda rivojlanadigan nefropatik o'zgarishlar yoritilgan. Diabetik nefropatiya qandli diabetning asosiy asoratlardan biri bo'lib, buyrakning filtratsiya qobiliyatining pasayishi, mikroalbuminuriya, proteinuriya va oxir-oqibat surunkali buyrak yetishmovchiligiga olib keladi. Etiologiya, patofiziologiya, klinik ko'rinishlar, diagnostika va davolash usullari batafsil ko'rib chiqilgan. Shuningdek, bemorlarda asoratlarning oldini olish va buyrak salomatligini saqlash uchun profilaktik choralar tavsiya etilgan. Ushbu maqola diabetik nefropatiyaning jiddiyligini anglash va samarali boshqarish bo'yicha muhim ma'lumotlarni taqdim etadi.

Kalit so'zlar:

Qandli diabet, diabetik nefropatiya, mikroalbuminuriya, proteinuriya, giperglikemiya, arterial gipertenziya, buyrak yetishmovchiligi, glomerulyar filtratsiya tezligi (GFT), glikemiya nazorati, ACE-inhibitorlar, ARB, profilaktika.

KIRISH

Qandli diabet (QD) dunyo bo'ylab surunkali metabolik kasalliklar orasida yetakchi o'rinda turadi. Uning uzoq muddatli asoratlari orasida diabetik nefropatiya muhim o'rin egallaydi. Diabetik nefropatiya buyraklarning shikastlanishi bilan tavsiflanadi va oxir-oqibat surunkali buyrak yetishmovchiligiga olib kelishi mumkin. Ushbu maqolada diabetik nefropatiyaning rivojlanish sabablari, patofiziologiyasi, klinik ko'rinishlari va davolash usullari muhokama qilinadi.

Etiologiya va xavf omillari

Diabetik nefropatiyaning rivojlanishiga quyidagilar sabab bo'lishi mumkin:

1. Yuqori glikemiya: Giperglikemiya glyukozaning ortiqcha miqdorda to'planishiga va buyrak to'qimalarida oksidlovchi stressni keltirib chiqaradi.
2. Arterial gipertenziya: Qalqonchalar ichidagi bosimning oshishi glomerulyar shikastlanishiga sabab bo'ladi.
3. Genetik moyillik: Ayrim bemorlarda irsiy omillar diabetik nefropatiya xavfini oshiradi.
4. Sigaret chekish va noto'g'ri ovqatlanish: Bu omillar oksidlovchi stressni kuchaytiradi va mikrotsirkulyatsiyani buzadi.

Patofiziologiya

1. Gipfiltratsiya bosqichi: Qandli diabetning ilk bosqichlarida glomerulyar filtratsiya tezligi (GFT) oshadi.
2. Glomerulyar shikastlanish: Giperglikemiya natijasida glomerulalarda bazal membrana qalinlashadi va podotsitlar shikastlanadi.
3. Proteinuriya: Albumin va boshqa oqsillarning siydik orqali chiqarilishi kuzatiladi.
4. Buyrak funksiyasi pasayishi: Filtratsiya qobiliyatining izchil yomonlashuvi oxir-oqibat surunkali buyrak yetishmovchiligiga olib keladi.

Klinik ko'rinishlar

1. Ilk bosqichlar:

Klinik simptomlar bo'lmaydi.

Mikroalbuminuriya aniqlanadi (30–300 mg/kun).

2. Keyingi bosqichlar:

Proteinuriya (300 mg/kun dan ortiq).

Qon bosimi ko'tarilishi.

Oyoq-qo'llarda shishlar.

Umumiy holsizlik va charchoq.

3. Buyrak yetishmovchiligi:

GFTning pasayishi (<60 ml/min).

Kreatinin va qonda mochevina darajasining oshishi.

Suv-tuz muvozanatining buzilishi.

Diagnostika

1. Laborator tahlillar:

Siydikda mikroalbuminuriya yoki proteinuriya aniqlash.

Qonda kreatinin va mochevina darajasini baholash.

GFTni aniqlash.

2. Instrumental diagnostika:

Buyrak ultratovushi: buyrak hajmi va tuzilmasini baholash.

Doppler tadqiqotlari: buyrak tomirlarining holatini aniqlash.

Davolash

1. Glikemiyaning nazorat qilish:

Insulin va qonda glyukoza darajasini boshqaruvchi dori vositalarini qabul qilish.

HbA1c darajasini 7% dan pastroq darajada saqlash.

2. Arterial bosimni boshqarish:

ACE-inhibitorlar yoki ARB (angiotenzin retseptor blokatorlari) qoʻllash.

Qon bosimini $\leq 130/80$ mmHg darajasida saqlash.

3. Diyetoterapiya:

Tuz isteʼmolini cheklash.

Oqsil isteʼmolini meʼyorlashtirish (0,8 g/kg/gacha).

Yod va kaliyning isteʼmolini nazorat qilish.

4. Siydik chiqarish tizimi monitoringi:

Siydik oqsili darajasini muntazam kuzatish.

Buyrak funksiyasining pasayishini erta aniqlash.

5. Surunkali buyrak yetishmovchiligi bosqichida:

Dializ yoki buyrak transplantatsiyasi.

Profilaktika

1. Qandli diabetni erta aniqlash va davolash.

2. Muntazam ravishda qonda glyukoza va arterial bosimni nazorat qilish.

3. Sogʻlom turmush tarzini olib borish: toʻgʻri ovqatlanish, muntazam jismoniy faollik va chekishni tashlash.

4. Har yili nefrolog va endokrinolog koʻrigidan oʻtish.

Xulosa

Diabetik nefropatiya – qandli diabetning eng jiddiy asoratlardan biri boʻlib, bemorlarning hayot sifatini sezilarli darajada pasaytiradi. Ushbu patologiyani erta aniqlash, glikemiya va arterial bosimni qatʼiy nazorat qilish, shuningdek, hayot tarzini sogʻlomlashtirish orqali asoratlarni oldini olish va bemorlarning uzoq umr koʻrishini taʼminlash mumkin boʻlgan manbalar asosida tuzilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ахматов А, Ахматова ЮА. БЕЛКОВЫЙ МЕТАБОЛИЗМ И ПАТОГЕНЕТИЧЕСКАЯ РОЛЬ ЭНДОГЕННОЙ ИНТОКСИКАЦИИ ПРИ ХРОНИЧЕСКОМ ТУБУЛОИНТЕРСТИЦИАЛЬНОМ НЕФРИТЕ У ДЕТЕЙ. Educational Research in Universal Sciences. 2024;3(4 SPECIAL):603-612.
2. А.х С, И.б М, Б.п Н, М.э Б. ДИАГНОСТИКА И ЛЕЧЕНИЕ ТЕРМОИНГАЛЯЦИОННОЙ ТРАВМЫ. Research Focus. 2024;3(3):120-129.
3. А.к Х, С.б Ш, С.д К, И.б М. НЕРЕШЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ ЛЕЧЕНИЕ БОЛЬНЫХ С ИНГАЛЯЦИОННЫМИ ТРАВМАМИ. Voffin Academy. 2024;2(1):64-74.
4. А.к Х, С.б Ш, Н.к С, И.б М. ОПТИМИЗАЦИЯ СОВРЕМЕННЫХ МЕТОДОВ ИНТЕНСИВНОЙ ТЕРАПИИ ПРИ ОЖОГОВОМ ШОКЕ. JTCOS. 2024;6(1):27-39.
5. А.к Х, С.б Ш, И.а Т, И.б М. ПОВРЕЖДЕНИЯ КИШЕЧНИКА ПРИ СОЧЕТАННОЙ ТРАВМЕ ЖИВОТА (Обзор литературы). Science and innovation. 2024;4(1):24-35.
6. Ахматов А, Ахматова ЮА. СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ДИАГНОСТИКЕ И ЛЕЧЕНИЯ ХРОНИЧЕСКОГО ТУБУЛОИНТЕРСТИЦИАЛЬНОГО НЕФРИТА У ДЕТЕЙ. Центральноеазиатский журнал междисциплинарных исследований и исследований в области управления. 2024;1(9):65-77.
7. Аблакуловна АЮ, Аблокул А. СОСТОЯНИЕ БЕЛКОВОГО ОБМЕНА И ПАТОГЕНЕТИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ ЭНДОГЕННОЙ ИНТОКСИКАЦИИ У ДЕТЕЙ С ХРОНИЧЕСКИМ ТУБУЛОИНТЕРСТИЦИАЛЬНЫМ НЕФРИТОМ. Eurasian Journal of Medical and Natural Sciences. 2024;4(5-2):97-107.
8. Hsu CY, Rizaev JA, Pallathadka H, et al. A review of new emerging biosensors based on bacteria-imprinted polymers towards pathogenic bacteria: Promising new tools for selective detection. Microchemical Journal. 2024;207:111918. doi:10.1016/j.microc.2024.111918
9. Rizaev JA, Sattorov BB ugli, Nazarova NS. ANALYSIS OF THE SCIENTIFIC BASIS FOR ORGANIZING DENTAL CARE FOR WORKERS IN CONTACT WITH EPOXY RESIN. Журнал гуманитарных и естественных наук. 2024;(15):280-283.
10. Qahramonov FA, Amirov BY, Tursunboyeva LI, Daminov AT. Autoimmun tireoidit bilan kasallangan bemorlardagi funksional buzilishlarning differensial diagnostikasida qalqonsimon bez zichligini aniqlash. Science and Education.

2023;4(3):82-86.

11. Siddikovna TG, Davranovna A, Shuxratovna NG. Basic Mechanisms of Development, Diagnosis and Treatment of Acromegaly. *International Journal of Alternative and Contemporary Therapy*. 2024;2(4):26-29.

12. Siddikovna I Togaeva Gulnora, Shukhratovna NG, Boburkizi UO. BIOCHEMICAL PARAMETERS IN PATIENTS WITH TYPE 1 DIABETES MELLITUS. *International Conference on Research Identity, Value and Ethics*. Published online October 17, 2022:38-41.

13. A.x C, И.б М, Б.п Н, М.э Б, Ж.а Р, Б.а Я. СОВРЕМЕННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ХИРУРГИЧЕСКОМ ЛЕЧЕНИИ ОСТРОГО КАЛЬКУЛЕЗНОГО ХОЛЕЦИСТИТА. *Research Focus*. 2024;3(3):130-138.

14. Alieva D, Rizaev J, Sadikov A. COVID-19 PANDEMIC AND ANALYSIS OF THE CURRENT EPIDEMIOLOGICAL SITUATION IN UZBEKISTAN AND NEIGHBOURING COUNTRIES OF CENTRAL ASIA AND THE WORLD (Analytical review). *Young Scholar's Academic Journal*. 2024;3(2):16-29.

15. Saadh MJ, Pallathadka H, Abed HS, et al. Detailed role of SR-A1 and SR-E3 in tumor biology, progression, and therapy. *Cell Biochem Biophys*. 2024;82(3):1735-1750. doi:10.1007/s12013-024-01350-5

16. Aramovna DZ, Samariddin A, Bobir A, Abbas B, Ravza D. DIAGNOSIS AND INTENSIVE TREATMENT OF TYPE 2 DIABETES TO ACHIEVE THE TARGET LEVEL OF GLYCED HEMOGLOBIN AND REDUCE THE RISK OF VASCULAR COMPLICATIONS. *Research and Implementation*. 2024;2(4):26-35.

17. K.z A, J.a R, Sh.T A. DIAGNOSTIC AND PROGNOSTIC SIGNIFICANCE OF GINGIVAL FLUID CYTOKINES IN THE DEVELOPMENT OF INFLAMMATORY PERIODONTAL DISEASES. *TAJMSPR*. 2024;6(07):12-18. doi:10.37547/TAJMSPR/Volume06Issue07-03

18. Aramovna DZ, Suhrob R, Zuhaxon O, Dilovar Z, Muxlisa X, Dilorom O. DIAGNOSTIC AND TREATMENT METHODS OF HYPERPARATHYROIDIS. *FAN, TA'LIM, MADANIYAT VA INNOVATSIYA JURNALI | JOURNAL OF SCIENCE, EDUCATION, CULTURE AND INNOVATION*. 2024;3(6):1-9.

19. Daminov AT, Ismoilova SI qizi, Sa'dullaeva SM qiz, Toshqulov MO o'g'li. Disorders of Sexual Development in Men. *International Multi-disciplinary Journal of Education*. 2024;2(8):93-102.

20. Rodrigues P, Rizaev JA, Hjazi A, et al. Dual role of microRNA-31 in human cancers; focusing on cancer pathogenesis and signaling pathways. *Experimental Cell Research*. 2024;442(2):114236. doi:10.1016/j.yexcr.2024.114236

21. Erkinovna SD, M MM, B KN, M.k K, O OD. EARLIER DIAGNOSIS OF ACROMEGALY. *PEDAGOGIKA, PSIXOLOGIYA VA IJTIMOIY*

TADQIQOTLAR | JOURNAL OF PEDAGOGY, PSYCHOLOGY AND SOCIAL RESEARCH. 2024;3(5):346-352.

22. Daminov AT, Abilov SB ugli, Akhadov AA ugli, Yangabayev SG ugli, Kuchkarova MZ kizi. EFFECT OF NON-STEROID ANTI-INFLAMMATORY DRUGS IN THE TREATMENT OF RHEUMATOID ARTHRITIS. FAN, TA'LIM, MADANIYAT VA INNOVATSIYA. 2024;3(8):36-40.

23. Saadh MJ, Khalifehsoltani A, Hussein AHA, et al. Exosomal microRNAs in cancer metastasis: A bridge between tumor micro and macroenvironment. Pathology - Research and Practice. 2024;263:155666. doi:10.1016/j.prp.2024.155666

24. Erkinovna SD, A KR, A MM, H TU, O OD. FEATURES OF AUTOIMMUNE THYROIDITIS IN CHILDREN. PEDAGOGIKA, PSIXOLOGIYA VA IJTIMOIIY TADQIQOTLAR | JOURNAL OF PEDAGOGY, PSYCHOLOGY AND SOCIAL RESEARCH. 2024;3(5):340-345.

25. Rizaev JA, Nazarova NS, Vohidov ER. HOMILADOR AYOLLARDA PARODONT KASALLIKLARI RIVOJLANISHINING PATOGENETIK JIHATLARI. Журнал гуманитарных и естественных наук. 2024;(11 [2]):104-107.

26. Shukhratovna SD, O'g'li OUS, O'g'li SJG, Qizi RRO, Qizi MMB. MECHANISM OF SARCOIDOSIS AFTER CUSHING'S DISEASE. JOURNAL OF HEALTHCARE AND LIFE-SCIENCE RESEARCH. 2024;3(3):134-140.

27. Aramovna DZ, Sevinch U, Nigina S, Umidjon M, Maqsd I, Dilorom O. MODERN APPROACH TO THE TREATMENT OF TYPE 2 DIABETES MELLITUS. PEDAGOGIKA, PSIXOLOGIYA VA IJTIMOIIY TADQIQOTLAR | JOURNAL OF PEDAGOGY, PSYCHOLOGY AND SOCIAL RESEARCH. 2024;3(5):307-317.

28. Erkinovna SD, Xurshid U, Farrux I, Behruz X, Munisa M. MODERN VIEWS ON TREATMENT OF INSULINOMA. SO'NGI ILMIY TADQIQOTLAR NAZARIYASI. 2024;7(3):35-41.

29. Shukhratovna SD, Qizi TAS, O'g'li OII, Hamzayevich NM, Qizi ODO. MORPHOLOGICAL AND FUNCTIONAL CHANGES IN THE ADRENAL CORTEX DURING POISONING. JOURNAL OF HEALTHCARE AND LIFE-SCIENCE RESEARCH. 2024;3(3):148-153.

30. Pallathadka H, Khaleel AQ, Zwamel AH, et al. Multi-Drug Resistance and Breast Cancer Progression via Toll-Like Receptors (TLRs) Signaling. Cell Biochem Biophys. Published online August 7, 2024. doi:10.1007/s12013-024-01418-2

31. Negmatova GS, Salimova DE. Qandli diabet 2-tipning arterial gipertenziya bilan birgalikda kechish xususiyatlari va ularni davolash usullari. Science and Education. 2023;4(2):516-519.

32. E.A.Qodirov, Sh.I.Ismoilov, J.J.Valiyev, A.T.Daminov. Qandli diabet bilan

ogʻrigan bemorlarda COVID-19 xavfining ortishi patofiziologiya, davolash va oldini olishdagi dolzarb muammolar. *Science and Education*. 2023;4(3):91-101.

33. Taxirovich DA, J T, O E, I A. QANDLI DIABET-2 TIPI BOR BEMORLARDA COVID-19 KASALLIGINI GLUKOKORTIKOIDLAR BILAN DAVOLASH DINAMIKASINI BAHOLASH. *Gospodarka i Innowacje*. 2023;34:78-81.

34. Erkinovna SD, Zh YD, B KI, G RB, O OD. RADIATION SAFETY AFTER RADIOIODIUM THERAPY FOR THYROTOXICOSIS, TAKEN INTO ACCOUNT OF RADIOIODIUM BIOKINETICS. *PEDAGOGIKA, PSIXOLOGIYA VA IJTIMOY TADQIQOTLAR | JOURNAL OF PEDAGOGY, PSYCHOLOGY AND SOCIAL RESEARCH*. 2024;3(5):335-339.

35. Taxirovich DA, Jamshidbek E, Javohir O, Ravshan E, Feruz J, Jahongir Q. ROLE OF INFLAMMATORY CYTOKINES IN DIABETIC NEPHROPATHIES IN PREGNANT WOMEN WITH TYPE 1 DIABETES MELLITUS. *PEDAGOGIKA, PSIXOLOGIYA VA IJTIMOY TADQIQOTLAR | JOURNAL OF PEDAGOGY, PSYCHOLOGY AND SOCIAL RESEARCH*. 2024;3(5):555-565.

36. Aramovna DZ, Islom I, Azizbek A, Zaxriddin S, Shohruh S, Dilorom O. ROLE OF VITAMIN D IN HYPERPARATHYROIDIS. *FAN, TA'LIM, MADANIYAT VA INNOVATSIYA JURNALI | JOURNAL OF SCIENCE, EDUCATION, CULTURE AND INNOVATION*. 2024;3(6):10-17.

37. Khaleel AQ, Alshahrani MY, Rizaev JA, et al. siRNA-based strategies to combat drug resistance in gastric cancer. *Med Oncol*. 2024;41(11):293. doi:10.1007/s12032-024-02528-w

38. Daminov AT, Kuchkorova MZ, xadov AA oʻgʻli, Yangabayev SG oʻgʻli, Abilov SB oʻgʻli. Sporadich Goitter. *International Multi-disciplinary Journal of Education*. 2024;2(8):112-120.